

ממשל צבאי ברצועת עזה: האפשרות הנכונה, השפויה והמשתלמת ל"יום שאחרי"

09.04.2024 | ישי ערמוני | written by

עיקרי הדברים:

1. בשני העשורים לאחר מלחמת ששת הימים התקיים ברצועת עזה ממשל צבאי, שקיומו מבוסס על דיני המלחמה במשפט הבינלאומי. ברוב שנותיו תפקד הממשל הצבאי היטב, התמודד בהצלחה עם הטרור העזתי ואף פיתח את הרצועה ² אך לבסוף כשל בהתמודדות עם עליית אש"ף.
2. התבוננות נכוחה בשאלת "היום שאחרי" ברצועת עזה מורה שממשל צבאי הוא הפתרון הנכון והמשתלם, הן מבחינה ביטחונית, הן מבחינה כלכלית. הוא יאפשר לכוחות צה"ל לפעול בחופשיות בכל שטחי הרצועה ולגדוע כל פעילות טרור בעודה באיבה.
3. כדי שהממשל הצבאי יצליח, יש ליישם את הלקחים מן הממשל הצבאי שנהג ברצועה לאחר מלחמת ששת הימים: לבצע שינויים דמוגרפיים וטופוגרפיים שיאפשרו לכוחות צה"ל לפעול בקלות נגד הטרור, לפתח את כלכלת הרצועה בדרך "הפרד ומשול", ולנתק אותה באופן מוחלט מכלכלת ישראל.
4. לממשל צבאי ברצועת עזה יהיו מחירים כלכליים ³ ואולי גם דיפלומטיים ⁴ אך חישוב עלויות ה"סבבים" והמלחמה הנוכחית מראה כי מדינת ישראל תצא ברווח, ולכל הפחות לא בהפסד, מקיומו של ממשל צבאי ברצועה. זאת, מעבר לסיומה של ההפקרות הביטחונית בדרום המדינה.

מבוא

בתקופה שקדמה למתקפת 7 באוקטובר, עמדה בפני ישראל הבחירה בין שתי אפשרויות שכללו הזדמנויות וסכנות: הכלת חמאס או כיבוש עזה. כיום ברור שהבחירה בהכלת חמאס הייתה הימור שגוי והרה אסון, שגרם לכך שישראל נאלצה לצאת מנקודת פתיחה גרועה למהלך הבלתי-נמנע של הכרעת חמאס. כך או כך, סוגיית "היום שאחרי" ברצועת עזה, לאחר הכרעת חמאס, עומדת על פתחנו ומעסיקה כיום רבים המציעים מנעד של אפשרויות שונות: כיבוש חלקי או כיבוש מלא (עם פרימטר ובלעדיו), החזרת הרשות הפלסטינית, עבודה מול חמולות או הצבת כוח בינלאומי וכו'.

חלק מן האפשרויות הללו נופלות, באופן מלא או חלקי, תחת הקטגוריה המשפטית של ממשל

צבאי. מאמר זה יסקור את מהותו של מושג זה, את האופן שבו נהג בעבר ברצועת עזה, את היתרונות, החסרונות והעלויות של יישומו כיום והמלצות להמשך.

ממשל צבאי בעין המשפט הבינלאומי

המשפט הבינלאומי מכיר בתפיסה לוחמתית שמבצעת מדינה בשטח הסמוך אליה כאפשרות לגיטימית. הקמת ממשל צבאי בשטח שנתפס במלחמה מבוססת על הסדרים שקבע המשפט הבינלאומי במסגרת אמנת האג הרביעית בשנת 1907, אמנת ז'נבה הרביעית משנת 1949 והפרוטוקול המשלים הראשון לאמנת ז'נבה משנת 1977.

בשטחים שבהם חל משטר זה, המכונים "שטחים מוחזקים", ממלאת הרשות הצבאית את הפונקציות של שלוש הרשויות במדינה דמוקרטית: המחוקקת, השופטת והמבצעת. אומנם הרשות הצבאית אינה מחויבת לעקרונות דמוקרטיים של בחירות והפרדת ראשויות, אך היא מחויבת לעקרונות הומניטריים המפורטים באמנות ז'נבה ונספחיה. ואכן, סעיף 43 לאמנת ז'נבה משנת 1907 קובע כי "משעה שהסמכות בפועל עברה לידי של הכוח הכובש, עליו להשתמש בכל האמצעים שברשותו כדי להשיב את הסדר הציבורי והביטחון על כנם ולשמור עליהם, תוך כיבוד החוקים התקפים באותה מדינה" (יש לציין כי מדינה כובשת אינה מחויבת לאפשר לתושבי השטחים המוחזקים לפנות לערכאות המשפטיות של המדינה הכובשת, אף שמדינת ישראל העניקה זכות זו לתושבי יהודה, שומרון ועזה באופן וולונטרי). בנוסף, בג"ץ אף קבע שאמנת ז'נבה אינה מחייבת במשפט הישראלי. כך או כך, לפי חוקי המדינה (סעיף 18 לפקודת סדרי השלטון והמשפט), יש לצה"ל סמכות לתפוס ולהחזיק בשטח, לקיים שלטון ולנהל את החיים האזרחיים מכוח הוראה של הדרג המדיני.

האם ניתן ליישם פתרון כזה ברצועת עזה ביום שאחרי סיום המלחמה? תשובה לכך נוכל לקבל על ידי בחינת ההיסטוריה של הממשל הישראלי ברצועה בשני העשורים לאחר מלחמת ששת הימים [2] עד להעברת השלטון לידי הרשות הפלסטינית במסגרת הסכמי אוסלו בשנת 1994.

רקע: תולדות הממשל הצבאי ברצועת עזה

הבעיה ברצועת עזה החלה מיד לאחר מלחמת ששת הימים, בין השאר עקב החלטתו של משה דיין להוציא את צה"ל ממרכזי האוכלוסייה ברצועה, במטרה "לתת לאוכלוסייה לחיות את חייה". אש"ף ניצל את היעדרות החיילים ואת המצב הכלכלי הקשה ברצועה שנגרם בעקבות ניתוקה ממצרים, ושילם כסף לאזרחים לבצע פעולות טרור. חוליות פלסטיניות שהזדהו עם אש"ף התארגנו תוך זמן קצר והחלו להוציא לפועל פיגועים, רובם נגד פלסטינים שנחשדו כמשתפי פעולה. מרבית המחבלים הגיעו ממחנות הפליטים ברצועה, ואליהם [2] ובהמשך גם למטעים ולפרדסים הנרחבים [2] נמלטו המפגעים בתום פעולתם. התערבותם של המחבלים באוכלוסייה האזרחית והסמטאות הצרות של המחנות הקשו על כוחות הביטחון הישראליים לחסל חוליות אלו.

ואומנם, ב־1970 גבה גל טרור את חייהם של עשרות יהודים ומאות פלסטינים. רצח ילדים ישראלים בעזה (כאשר חזרו דרך הרצועה מטיוול בסיני) על ידי מחבלים ב־1971 עצר את כניסת האזרחים הישראלים לעזה (בעיקר בדרך לסיני וממנה, אך גם למטרות תיירות ומסחר), והביא לראשונה להקמת גדר סביב הרצועה. האירוע גם עצר את מדיניות "אי־ההתערבות" של דיין, וגרם לישראל לתור ברצינות אחר פתרונות לבעיית פיגועי הטרור.

כפתרון לבעיית הרצועה, ניסתה מדינת ישראל שתי גישות: עידוד הגירה ולוחמה בטרור. עידוד ההגירה נוסה תחילה מ-1967, ונחל כישלון חרוץ. ההיגיון שעמד מאחורי צעד זה היה ההנחה שישראל מעוניינת לספח את הרצועה, אך לא את 400 אלף תושביה ² בדגש על 200 אלף פליטי מלחמת העצמאות. ממשלת ישראל שאפה להגיע להסדר מדיני שבמסגרתו יעזבו הפליטים את רצועת עזה, וזו תסופח על יתרת תושביה ותהפוך לחלק ממדינת ישראל. שני היעדים שהוצע להעביר אליהם את הפליטים בתחילה היו יהודה, שומרון וסיני.

תחילה אורגנו סיורים מאורגנים לפליטים ביהודה ושומרון, בתקווה שרמת החיים הגבוהה שם תישא חן בעיניהם, והם יהגרו לאזור זה מרצון. לאחר מכן הותרה תנועה חופשית של פליטים ובני משפחותיהם ליהודה ושומרון ובחזרה, והוחלט לא להקים מוקדי תעסוקה חדשים ברצועה (שהאבטלה בה לפני המלחמה גאתה ועמדה על 50%). במקביל הוחלט לפתח מוקדים כאלו ביהודה ושומרון, בדגש על אזור יריחו, בתקווה שמשם ימשיכו הפליטים מזרחה לירדן. נוסף על כך, הוחלט להציע מענק כספי למשפחות שיעזבו את הרצועה.

צעדים אלו נשאו אומנם פרי וגרמו להגירתם של כאלפיים איש בממוצע מדי חודש במהלך 1967 ועד יוני 1968, רובם לירדן, אולם בעקבות פעולת כראמה במרץ 1968 ועליית קרנו של פת"ח בעקבותיה, החלה ממשלת ירדן לחשוש מעליית כוחו של ארגון הטרור. מיוני 1968 מנעה ירדן כניסת מהגרים פלסטינים מעזה לתחומה. בעקבות כך ירד במידה ניכרת מספר העוזבים את הרצועה מאלפים לעשרות בודדות בחודש.

שנה לאחר מכן הקשתה מצרים על כניסתם לתחומה של סטודנטים עזתיים, שאחוז ניכר מהם היו נשורים בה אחרי סיום לימודיהם. לאחר שישראל התירה לסטודנטים להיבחן בבחינות בגרות מצריות, הותרה שוב כניסתם (עד 1978). אולם ההגירה כתוצאה מכך הייתה זניחה יחסית, בין השאר משום שמספר המהגרים הוגבל. ניסיון למצוא מדינה בדרום אמריקה שתקבל את העזתיים נכשל אף הוא, בעיקר מכיוון שלא היו מקומות עבודה במדינות אלו, והמוטיבציה להגר אליהן הייתה נמוכה בהתאם.

לאחר שמדיניות ההגירה נכשלה, פתח צה"ל, בראשות אלוף פיקוד הדרום דאז, אריאל שרון, במבצע נרחב נגד הטרור, בדגש על מחנות הפליטים שאטי, ג'באליה ורפית. השטח חולק לגזרות, ובכל גזרה התמקצע כוח כדי שיכיר בצורה מיטבית את האוכלוסייה, הדרכים, נקודות התורפה ועוד. באותה עת הקים שרון את סיירת רימון, שיחד עם שב"כ ויחידות צה"ליות נוספות פגעו בטרור במידה ניכרת, וכך הביאו לירידה משמעותית בהיקף הפיגועים. צה"ל פרץ דרכים רחבות

במחנות הפליטים כדי לשפר את זמן התגובה של כוחות צה"ל, והפרדסים שגבלו בכבישים אלו נעקרו. במחנה הפליטים ג'באליה נהרסו למעלה מאלף בתים, ותושביהם הועברו לסיני ולאזורים אחרים ברצועה. מדינת ישראל אף הקימה שכונות חדשות לבעלי הבתים שנהרסו, כגון שכונת תל-סולטן ברפיח ושיח'-רצ'ואן בעזה. בחלק מהמקרים הותנתה הכניסה לבתים החדשים בהריסת הבתים הישנים במחנות הפליטים על ידי התושבים עצמם² ותהליך יישוב תושבי מחנות הפליטים באזורים אחרים נמשך עד הסכמי אוסלו.

המטעים, ששימשו אזורי מקלט למחבלים, חולקו למשבצות שבכל אחת מהן הוצבה חוליית חיילים ששהתה בה באופן קבוע ופעלה לסיכול מחבלים. בשיא המבצע הוחלפו תעודות הזהות של כלל התושבים, שחויבו כולם להתייצב לקבלת תעודה חדשה. התהליך כולו התבצע במהלך ימים-מספר, תוך ריכוז האוכלוסייה ומעצר המבוקשים בסיוע משתפי פעולה. בסך הכול נהרגו במבצע 180 מחבלים, ונעצרו אלפיים.

במקביל החלה ישראל לפתח את הכלכלה והתשתיות ברצועה, והשקיעה משאבים רבים בשיפוץ בתי חולים, מפעלים, נמל מסחרי, מעגנות לדייגים ואפילו בתי קולנוע. הממשל האזרחי דחף להקמת ועדי עובדים ששמרו על צייתנות חבריהם להוראות הצבא בתמורה לחסינות מהעוצר. ב-1972 הותר לאוכלוסייה לעבוד בישראל. באותן שנים נהגה ברצועה מדיניות של "הפרד ומשול": אזורים שקטים פותחו וזכו להטבות, שנמנעו מאזורים שבהם התרחשו פיגועים. ההנהגות המקומיות בעזה הפנימו את המסר, ופעלו להרגעת השטח. אש"ף ניסה להילחם בתופעות אלו על ידי התקפות על הפועלים בדרכם לעבודה, אך מעשים אלה פגעו בתמיכה בו בקרב האוכלוסייה. בעקבות כך, מ-1972 החל מספר הפיגועים השנתי לרדת מעשרות פיגועים לפיגועים בודדים³ והרצועה שקטה ל-15 שנים.

עם זאת, רעיון הפליטות לא ננטש. מדינת ישראל לא השכילה לייצר עצמאות כלכלית של הרצועה. אדרבה, הא יצרה תלות כלכלית של הרצועה בישראל, באמצעות הכנסת אלפי פועלים לעבודה בתחומיה. במהלך שנות השמונים כמחצית מכוח העבודה בעזה עבד בתחומי ישראל.

ב-1987 פרצה האינתיפאדה הראשונה, וזמן קצר אחר כך הוקם ארגון הטרור חמאס. במסגרת הסכמי אוסלו ב-1994 הגיע יאסר ערפאת לרצועת עזה, והוקם בה שלטון פלסטיני. בעקבות כך שבה ועלתה בתלילות כמות הפיגועים השנתית.

סקירה היסטורית קצרה זו מראה כי בהינתן יצירתיות, נחישות וחופש פעולה מהדרג המדיני, ניתן ליצור פתרונות יעילים לטרור וגרילה גם בשטח צפוף ובעייתי כמו רצועת עזה. אמת נכון הדבר שאוכלוסיית הרצועה גדלה מאז 1971 פי חמישה ויותר⁴ ועל כן לא ניתן לבצע "העתק-הדבק", בעיקר מבחינת היקף הכוח הנדרש⁵ אך ניתן לזקק וליישם עקרונות שיעילותם הוכחה: מאבק חסר פשרות בטרור, פילוח ועיצוב מחדש של השטח, מדיניות "הפרד ומשול", ומנופים כלכליים דיפרנציאליים שיניבו רווח ביטחוני. ארחיב על כך בהמשך.

יתרונות הממשל הצבאי

להחלת ממשל צבאי ברצועה, באופן כזה או אחר, ישנם כמה יתרונות מובהקים. מדינת ישראל נתונה כיום תחת לחץ בינלאומי, ולחץ אמריקני בפרט, לשוב ולהכניס סיוע הומניטרי וסחורות בהיקפים גדולים לרצועה [2] ולחץ זה כבר נותן את אותותיו. ניסיון העבר מלמד שאי-אחיזה של ישראל ברצועה תגרום לכך שאחוז עצום מתוך הסיוע ינוצל על ידי ארגוני הטרור, ובפרט חמאס, כדי לשקם את כוחם. אם נסתכל על נתונים מתקופת שלטון חמאס, מכל שקל שייכנס לרצועה, 70% [65] אגורות יועברו לתקציב שייעודו העיקרי הוא רצח ישראלים. זהו מצב עניינים שמדינת ישראל איננה יכולה לשאת כלל אחרי מאורעות 7 באוקטובר.

ממשל צבאי יאפשר לישראל שליטה ביטחונית מלאה בשטח, תוך הבטחה שארגון חמאס, או ארגון טרור אחר, לא יחזור להתעצם, להתחמש באמצעי לחימה מתקדמים ולתפקד במסגרות גדולות כמו אלו שביצעו את טבח 7 באוקטובר. שליטה ברצועה תאפשר לישראל למנוע מארגוני הטרור להשתלט על כספים ומשאבים למטרת מימון פיגועים. ישראל תוכל גם לפקח בעצמה על מסגרות החינוך ברצועה, ולוודא שאינן נהפכות לכלי לשטיפת מוח לשנאת יהודים. בלקיחת האחריות האזרחית לידיה, תוכל ישראל להעביר מן העולם את אונר"א, וכך למנוע שימוש במנגנונים האזרחיים של גוף זה ככסות לטרור. חשוב מכך, היא תוכל למנוע חלוקת כסף מטעם האו"ם ל"פליטים" בני דור שלישי ורביעי, ולבער מן העולם את המושג של פליטות נצחית, שאת דגלו הניפה אונר"א.

באמצעות שליטה בציר פילדלפי, תמנע ישראל הברחות אמצעי לחימה וכספי טרור לרצועה. החזקה בפרימטר והרחקת האוכלוסייה ממנו תמנע מגורמי טרור לאסוף מודיעין, להתקרב לגדר ולבצע פיגועים נגד אזרחי העוטף.

חסרונות הממשל הצבאי

ד"ר משה אלעד, שצוטט לעיל, הביע לאחרונה התנגדות לממשל צבאי ברצועה [2] ונימוקיו עימו. לדבריו, בניגוד לממשל הצבאי ב-1967-1987, העלויות כעת יהיו גבוהות בהרבה, ומכפלות הביטחון של אבטחת אנשי הממשל האזרחי במקום יהיו עצומות. נימוק נוסף נגד ממשל צבאי הוא שלא יהיה לכך גיבוי בינלאומי. אכן ראוי להתייחס לטענות אלו.

את העלות השנתית של ממשל צבאי ברצועה קשה להעריך, משום שזו תלויה במידת ההשקעה של ישראל בתשתיות ובמיזמים אזרחיים [2] כלומר, בשאלה אם בכוונתה לדאוג לשיקום הרצועה או לחלופין לספק לאוכלוסייה את המינימום בממד האזרחי. אם תבחר ישראל באפשרות הראשונה, ניתן להניח שמדינות העולם, בדגש על המדינות הערביות, יסכימו לשאת בחלק מהעלויות, אך הסכמה זו תהא כרוכה בתנאים שייתכן כי מדינת ישראל לא תוכל להסכים להם.

ניתן להניח שגם לאחר שלב השיקום, עלויות אלו יעמדו על מיליארדי שקלים. ראוי להזכיר שבשנים שבהן התקיימה פעילות מבצעית מוגברת ברצועה, ביהודה ובשומרון, כגון בשנים

2004-2005 ו-2014, עמדו התוספות המיוחדות לתקציב הביטחון על כ-6 מיליארד שקלים. שהייה ממושכת של צה"ל ברצועה לכמה שנים דומות תעלה בהתאם, עד שהשטח יירגע.

לגבי העלות האזרחית קשה לומר דברים ברורים, אך ניתן להציע הערכות. מי שנשא ברוב הנטל האזרחי ברצועה לפני המלחמה היה ארגון אונר"א. הארגון השקיע ברצועת עזה כ-311 מיליון דולר מדי שנה [2] כלומר, כ-1.32 מיליארד שקלים בשנה. חלק נכבד מסכומים אלו הופנה לתשלום קצבאות ל"פליטים" מדור רביעי וחמישי, שישראל אינה צריכה כמובן להמשיך בתשלומן. התקציב השנתי של חמאס עמד על כ-9 מיליארד שקלים, אך סביר להניח שחלק זעום ממנו הושקע באוכלוסייה האזרחית. כך או כך, אפשר להעריך שעלות הדאגה לצורכי האוכלוסייה האזרחית ברצועה אחרי שלב השיקום לא תעלה על מספר חד-ספרתי נמוך של מיליארדי שקלים בשנה.

בשילוב העלות הצבאית, מדובר אפוא על כ-10 מיליארד שקל בשנה, לכל היותר, כתלות בנפח הפעילות הביטחונית. לכך יש להוסיף את עלויות השיקום, העומדות לפי ההערכות על כ-20 מיליארד דולר, שהם כ-72 מיליארד שקל. כאמור, מתברר שישראל לא תישא בעלויות אלו לבדה, וכן אין להניח בהכרח שתוצאה להביא לשיקום מלא של רמת החיים בעזה. אך בוודאי עלויות אלו יהיו ניכרות, כך או כך.

האם מכאן נובע כי ממשל צבאי יגרום להפסד-נטו לכלכלת ישראל? לא בהכרח. הסבבים מול ארגוני הטרור בעזה עלו גם הם למדינת ישראל כסף רב, שנאמד נכון ל-2022 בכ-60 מיליארד שקלים במצטבר, עוד לפני המלחמה. העלות הישירה של המלחמה נכון להיום עומדת על כ-190 מיליארד שקל, והעלות העקיפה עולה כנראה על 100 מיליארד שקלים [2] אפילו אם מתחשבים אך ורק בהתכווצות של 20 אחוז בתל"ג.

נמצא אפוא שהעלות הכלכלית של הפקרת הרצועה לארגוני טרור מאז 2006 הייתה כ-20 מיליארד שקל בשנה לפחות. במבט קדימה, ובהתחשב ביכולות הגבוהות יותר של ארגוני הטרור בעזה, העלויות הנובעות מפעילות חבלנית שלהם צפויות להוסיף ולהאמיר. נראה אם כן שישראל עשויה לצאת במאזן שווה בשנים הראשונות לקיומו של הממשל הצבאי, ובטווח הארוך אף להרוויח כלכלית מאי-קיומה של ההפקרות [2] שכאמור, ממשל צבאי הוא הדרך היחידה למנוע אותה.

לגבי אבטחת אנשי הממשל האזרחי, הרי שישראל עושה זאת בהצלחה ביהודה ושומרון, אולם מדובר במצב שונה, שכן ישראל מותירה את מרבית עול ניהול האוכלוסייה ביהודה ושומרון על כתפי הרשות הפלסטינית. ברור שהשלכת אזרחים ללא ליווי לקלחת הטרור העזתית אינה באה בחשבון. יידרש מערך אבטחה משמעותי לנציגים אלו, שיהיו צריכים להיות מוטמעים בתוך כוחות הצבא, וייתכן אף שידרשו להיות שלוחה שלו, ולא גורם אזרחי למהדרין.

יש לציין שלמצב כזה דווקא ישנו תקדים מהזמן האחרון [2] יחידות ה-civil affairs שצבא ארה"ב

הפעיל בעיראק ובאפגניסטן. גם הדרכים שבהן פועלים רכזי שב"כ במוקדי טרור ביהודה ושומרון יכולים לשמש דוגמה בהקשר זה. פעילות זו נעשית בצורה חופשית, בסך הכול, אם כי מאובטחת, למרות איום הטרור. לדוגמה, רכזי שב"כ בחברון, מעוז חמאס ידוע, מסתובבים כשהם מוקפים במאבטחים חמושים ובחיילים, משוחחים בחופשיות עם האוכלוסייה, ואף על פי כן "אף אחד כאן לא זוכר מקרה שבו ניסו לפגוע ברכזי שב"כ בעת פעילות גלויה בשטח". במודל כזה יהיו אבדות בלתי נמנעות, אולם סביר להניח שהן יהיו מועטות בהרבה ממחיר הדמים שגבתה הפקרת הרצועה.

בנוגע לגיבוי בינלאומי, אכן נראה שמדינות העולם לא יראו בעין יפה את הממשל הצבאי ברצועה, אך לא די בחוסר בגיבוי בינלאומי לדרך פעולה מסוימת כדי למנוע מישראל לנקוט אותה. ולראיה, ישראל שולטת מבחינה ביטחונית בשטחי יהודה ושומרון מ-1967, למרות התנגדות בינלאומית. השאלה החשובה יותר היא באיזו מידה יופעל לחץ בינלאומי חזק ומשמעותי על ישראל, החל מגינויים, סנקציות למיניהן, חרמות ביוזמה פרטית וכו'. התשובה לשאלה זו תלויה במידה רבה בזהותו של הממשל האמריקני בעשור הקרוב. ככלל, לא נראה שהסיכוי ללחץ מסוג זה מצד ארה"ב גבוה (אם כי לא בהכרח מצד אירופה), מכיוון שאין לו תמיכה בקרב הציבור בארה"ב, שברובו הגדול עודנו מזדהה עם ישראל.

לבסוף, מול מחיר תיאורטי זה יש לשקול את הסיכון הברור והנראה לעין של המשך ההפקרות הביטחונית מול הרצועה, וכן את המחיר ² שגם הוא תיאורטי, אך סביר בהרבה ³ של אלפי נרצחים בעתיד אם יורשה החמאס להמשיך ולשלוט ברצועה (וזאת מעבר למחיר הכלכלי שצוין לעיל).

המלצות

בנוגע לסוגיית "היום שאחרי" ברצועת עזה אין צורך "להמציא את הגלגל". יש לחזור לפתרונות שצלחו בעבר והשיגו 15 שנות שקט ברצועה, מבלי לחזור על הטעויות שגרמו להתמוטטות המציאות השקטה לאחר מכן. בהתאם להנחה זו יש לפעול על פי ההמלצות הבאות.

1. אי אפשר לצפות כי כלל האוכלוסייה ברצועה תהגר מרצועה החופשי, בוודאי כל עוד לא נמצאה מדינה שתהיה מוכנה לקלוט אותה ושה תימצא לה תעסוקה.

2. בשום פנים ואופן אין להסתמך על צד שלישי, פלסטיני או אחר, שישמור על השקט ברצועה במקומנו. כל גורם כזה יקרוס בסופו של דבר, ויחזיר את השטח לשליטת חמאס. כל כוח שלטוני שאינו צה"ל, שיוטל עליו לשלוט ברצועה ללא נוכחות צה"ל בשטח ⁴ אם בדמות חמולות, הרש"פ, כוח בינלאומי או אחר ⁵ סופו שייכשל. כך אירע במקרה של הרשות הפלסטינית ברצועה בשנים 1994-2005, כך אירע במקרה של צד"ל ולאחר מכן יוניפי"ל בדרום לבנון, וכך אירע לאחרונה במקרה של הרשות הפלסטינית בצפון השומרון.

3. יש להילחם בטרור ברצועה בלא פשרות, בכל מקום שבו הוא נמצא, תוך בידול ובידוד הגורמים המפגעים מתוך האוכלוסייה.
4. יש לשמור על נוכחות קבועה ופעילה של צה"ל בכלל שטח הרצועה. כל כיבוש חלקי של הרצועה, עם פרימטר שכבר הוכח שיעילותו נשחקת לאורך זמן או בלעדיו, יאפשר לחמאס להתעצם ולבנות את עצמו מחדש באין מפריע בחלק הנותר. במוקדם או במאוחר, ינצל חמאס חלק זה כבסיס לפעולות שיובילו להרג חיילים ואזרחים, מה שיאלץ את צה"ל להיכנס שוב לרצועה ויחזיר את ישראל לאותה דילמה. שמירה על שליטה ביטחונית מלאה של ישראל ונוכחות צה"ל בכל שטח הרצועה, תוך יישום האסטרטגיה לעיל, הן הפתרון היעיל היחיד.
5. יש לבצע צעדים לשינוי הטופוגרפיה ופריסת האוכלוסייה, בהיבט של ניווד אוכלוסייה בין אזורים מסוימים בתוך הרצועה, כדי להקל על צה"ל. חלק גדול מהצעדים הללו כבר נעשה בזמן המלחמה. מדובר בפרט על פינוי כלל מחנות הפליטים ופיזור אוכלוסייתם באזורים אחרים ברצועה, פתיחת צירים דרך שטח בנוי צפוף, וחישוף רוב השטח הנטוע והחקלאי הסמוך לגבול ולריכוזי אוכלוסייה.
6. יש לפתח את כלכלת הרצועה, תוך הבדלה בין אזורים שקטים לאזורים שבהם מתקיימת פעילות טרור, שלא יפותחו. צעד זה יפחית את המוטיבציה לביצוע טרור. יש להדגיש כי הדבר תלוי בנוכחותם של חיילי צה"ל בשטח, שלא יאפשרו לארגני הטרור להשתלט על הרווחים הכלכליים ולנצלם לצורכיהם.
7. יש להפוך את כלכלת עזה למנותקת ועצמאית מישראל, על ידי איסור מוחלט של כניסת פועלים לתחומה, וכן על ידי החלת איסור כניסת ויציאת סחורות משטח ישראל ואליה. במקביל יש לפתח מוקדי תעסוקה מקומיים, וכן לעודד ייצוא סחורות ומעבר של עובדים למדינות שכנות כמו מצרים ולמדינות המפרץ, מה שיתרום לרווחה כלכלית. יש לציין שחיבור של עזה לכלכלת מצרים הוא טבעי הרבה יותר מהחיבור לכלכלת ישראל, בשל נסיבות הקשורות בהיסטוריה, שפה, ותרבות, וזה המצב שהיה קיים בפועל בעבר, לפני מלחמת ששת הימים.